

ВАСИЛЕНКО Леся Павлівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства Поліського
національного університету
(м. Житомир, Україна)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ: ФОРМУВАННЯ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНИХ ДАНИХ.

В умовах стрімкої цифровізації суспільства та переходу аграрного сектору до інноваційних моделей управління, особливої актуальності набуває проблема правового регулювання баз аграрних даних. Формування, зберігання та використання агроданих вимагає не лише технічних рішень, але й чіткого правового забезпечення, що охоплює питання авторського права, суміжних прав, захисту конфіденційної інформації та комерційної таємниці. Чинне національне законодавство не містить комплексного підходу до кваліфікації баз аграрних даних як об'єктів правового захисту. Відсутність спеціалізованого правового механізму створює юридичну невизначеність щодо прав власності, доступу, використання агроданих. Це призводить до гальмування розвитку цифрових інструментів у національному аграрному секторі.

Однією з ключових прогалин українського законодавства є відсутність окремого правового режиму для баз даних, створених у межах аграрної діяльності. Статті 433, 634 Цивільного кодексу України та Закон України «Про авторське право і суміжні права» не враховують специфіку аграрних інформаційних продуктів. Норми Закону України «Про авторське право і суміжні права» не можуть бути прямо застосовані до баз агроданих, оскільки такі бази не відповідають основним критеріям охороноздатності, встановленим цим законодавчим актом. Дані про вологість ґрунту, температуру повітря, врожайність, GPS-координати або склад добрив не містять жодного творчого внеску, а отже, не можуть вважатися творами у розумінні авторського права.

Окремо слід зазначити, що сам Закон допускає охорону баз даних лише у випадку, коли їх структура, добір та упорядкування інформації мають ознаки творчості. Більшість аграрних баз даних формується автоматично або за чітко визначеними алгоритмами, що усуває елемент творчості. Таким чином, навіть якщо база має визначену структуру, захисту може підлягати лише її форма, але не зміст — тобто не самі агродані. Водночас охорона змісту бази як інформації виключається чинним законодавством, яке не надає правової монополії на факти, відомості чи статистичні дані. Тому їх правовий режим має визначатися не нормами авторського права, а спеціальними нормативно-правовими актами, що регламентують обіг і доступ до аграрної інформації.

Цивільний кодекс України не визнає дані як майно в класичному розумінні цього терміну, що унеможливорює їх оформлення як об'єкта власності в контексті володіння, користування та розпорядження на рівні з річчю. Проте у межах договірних зобов'язань сторони можуть встановлювати відповідні умови доступу, користування, захисту та обмежень, що регулюватимуться нормами зобов'язального права.

У міжнародному вимірі значну увагу приділено правовому захисту баз даних у рамках Директиви 96/9/ЕС Європейського Парламенту і Ради про правову охорону баз даних, де закріплено подвійний підхід до їх захисту — як об'єктів авторського права та як результату суттєвих інвестицій. Але вона частково врегульовує відносини щодо використання баз агроданих, передбачаючи правовий захист для їх виробників через особливий режим охорони інвестицій, але не охоплює повною мірою всі цифрові та практичні виклики, характерні для сучасного аграрного сектору.

Також цінними є аналітичні матеріали WIPO (Всесвітньої організації інтелектуальної власності) щодо охорони нетрадиційних об'єктів ІВ у цифрову епоху. Вони дозволяють осмислити аграрні дані як новий тип нематеріального активу, який поки що не має усталеного правового режиму в більшості юрисдикцій. У своїх звітах організація підкреслює необхідність розмежування прав на бази даних, права на алгоритми обробки агроданих та права

користувачів на дані, що їх стосуються. Отже, аналітика WIPO щодо нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності забезпечує фундамент для формування сучасної правової політики у сфері агроданних, з урахуванням як цифрових технологій, так і транснаціонального характеру аграрного ринку.

Європейський акт про дані (далі ЄАпД) є ключовим нормативним документом, спрямованим на формування єдиного ринку даних у Європейському Союзі. Він був офіційно опублікований 22 грудня 2023 року та набув чинності 11 січня 2024 року, а його положення почнуть застосовуватися з 12 вересня 2025 року. [1]

Основна мета ЄАпД — забезпечити справедливий доступ до даних та їх використання в усіх секторах економіки ЄС. Це включає надання як споживачам, так і суб'єктам господарювання права доступу до даних, що генеруються їхніми підключеними пристроями, такими як розумні побутові прилади або промислове обладнання. [2] Крім того, ЄАпД передбачає можливість передачі даних між різними постачальниками хмарних послуг, усуваючи технічні та контрактні бар'єри, що сприятиме конкуренції на ринку цифрових послуг.

ЄАпД також врегульовує механізми захисту комерційної таємниці та інтелектуальної власності, забезпечуючи баланс між відкритістю даних і захистом прав власників. У випадках надзвичайних ситуацій, таких як природні катастрофи або пандемії, публічні органи можуть отримати доступ до даних, що знаходяться у приватному секторі, за умови дотримання відповідних процедур і компенсації витрат. [2]

Серед позитивних аспектів ЄАпД можна виділити стимулювання інновацій через полегшення доступу до даних, посилення прав споживачів та підприємств на контроль над своїми даними, а також сприяння розвитку конкурентного ринку хмарних послуг. [3]

Однак положення ЄАпД містять і певні виклики для національних сільгоспвиробників. Зокрема, складність його впровадження може створити додаткове навантаження на малі та середні сільськогосподарські підприємства,

які можуть зіткнутися з високими витратами на адаптацію своїх систем управління даними. Крім того, існує ризик конфлікту з чинними нормами захисту даних, такими як Загальний регламент про захист даних (GDPR), що може призвести до правової невизначеності. [4]

Таким чином, бази аграрних даних вимагають адаптації правових механізмів до специфіки аграрного виробництва та цифрових технологій. Сучасне українське законодавство не містить комплексного підходу до захисту агроданих, що створює ризики для суб'єктів господарювання, знижує привабливість інвестицій та обмежує інноваційний розвиток. Запровадження спеціальних правових інструментів, таких як інститут виробника аграрної бази даних або агроінформаційні реєстри, сприятиме підвищенню правової визначеності та ефективному управлінню цифровими ресурсами в агросфері.

Список використаних джерел:

1. Data Act explained. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/factpages/data-act-explained?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 05.05.2025)
2. Data Act: Council adopts new law on fair access to and use of data. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/11/27/data-act-council-adopts-new-law-on-fair-access-to-and-use-of-data/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 01.05.2025)
3. European Data Act enters into force, putting in place new rules for a fair and innovative data economy. 11 January 2024. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/european-data-act-enters-force-putting-place-new-rules-fair-and-innovative-data-economy?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 05.05.2025)
4. Rosa Barcelo, Simon Mortier, Matúš Huba. Shaping The Digital Future: The Newly Adopted EU Data Act and Its Impact. February 9, 2024. URL: https://natlawreview.com/article/shaping-digital-future-newly-adopted-eu-data-act-and-its-impact?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 05.05.2025)

Міністерство освіти і науки України
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Юридичний факультет
Кафедра цивільного та господарського права

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИВАТНОПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

тези доповідей учасників III Міжнародної науково-практичної конференції
присвяченої 127 річниці заснування Національного університету біоресурсів
і природокористування України
(м. Київ, 15 травня 2025 р.)

Київ 2025

За зміст та якість матеріалів відповідальними є автори публікацій.

Актуальні питання приватноправового регулювання в умовах євроінтеграції: тези доповідей учасників III Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 127-річниці заснування Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ, 15 травня 2025 року.) / За заг. ред. проф. О.Ю. Піддубного. Київ, 2025. 234 с.

У збірнику розміщено тексти наукових доповідей, присвячених дослідженню актуальних питань у сфері приватного права в Україні та перспектив його розвитку і вдосконалення в контексті євроінтеграції.

Розраховано на науковців, викладачів, аспірантів та здобувачів наукового ступеню, а також суддів, адвокатів та практикуючих юристів, спеціалістів у сфері приватного права.